Grattis, i år fyller Hoburgs stora lins 100 år

Esbjörn Hillberg

Augustin Fresnel gjorde 1822 sitt stora genombrott med tillverkning av katadioptriska planlinser. År 1823 installerades hans första lins i fyren Cordouan i den franska floden Girondes mynning. De vanligaste största linserna benämndes 1:a ordningens lins, har en brännvidd på 920 mm (linsens diameter om den betraktas uppifrån är 2 m) och totalt tillverkades c:a 650 sådana linser i världen. Det tillverkades även ett fåtal större linser nämligen 25 Hyper-radiala (diameter 2660 mm) varav 9 fortfarande används (en finns på Färöarna i fyren Nolsøy utanför Torshavn) och 2 Meso-radiala (diameter 2250 mm) varav 1 fortfarande används. En uppskattning är att totalt i hela världen har det tillverkats c:a 15.000 linser av alla storlekar.

De största linserna i Sverige var av 1:a ordningen och monterades i följande 9 fyrar: Stenkyrkehuk (1960-1991), Häradskär (1863-1978), Pater Noster (1868-1964), Stora Karlsö bifyr (1889 – linsen kvar men bifyren släckt 1974), Vinga (1890 – används fortfarande), Fårö (1891-1976), Rödkallen (1893 – linsen kvar men fyren släckt 1972), Kullen (1900 – används fortfarande) och Hoburg (1915 – används fortfarande). Det finns alltså för närvarande endast 3 aktiva 1:a ordningens linser kvar och de är Sveriges största och mest ljusstarka linser.

Linsen på Hoburg, som är den yngsta av de 3 kvarvarande, har 2015 använts i 100 år. Hela linsapparaten inköptes 1914 för 35.684,20 från den franska tillverkaren Barbier & Bernard. Linsen består av 3 likadana fack/delar á 120 °. Varje del består av dioptrisk lins med bulls-eye omgiven av 8 inslipade prismaringar som i sin tur är omgivna av ett varierande antal (9-18) katadioptriska prismaringar. Linsen är kvicksilverlagrad (285 kg kvicksilver). Linsrotationen genererades fram till 1957 av ett urverk med en 50 m uppvevningsbar lång lodlina av 8 mm stål i vars ände en lodvikt på 400 kg hängde. Från 1957 drivs rotationen av en elektrisk motor.

Svenska Fyrsällskapet sänder sina lysande gratulationer till Hoburgs lins som år 2015 lyst i 100 år.